

ZAMAWIAJĄCY:

UNIwersytet Warszawski

00-927 WARSZAWA, UL. KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE 26/28

ZAMÓWIENIE:

PROGRAM KONSERWATORSKI
RENOWACJI KAMIENNYCH ELEMENTÓW WYSTROJU ELEWACJI
BUDYNKU PAŁACU KAZIMIERZOWSKIEGO
WARSZAWA, UL. KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE 26/28

AUTOR

mgr Wanda Zawistowska, konserwator dzieł sztuki,
dyplom UMK Toruń nr 1926, upr nr 86/1997,
01-911 Warszawa, H.CH. Andersena 2/39
+48 607062927

wandazawistowska@wp.pl
wandarte.pracownia@gmail.com

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
w Warszawie
ul. Nowy Świat 18/20, 00-373 Warszawa
tel. 22 44 30 400, fax: 22 44 30 401
www.mwzk.pl
-7-

Załącznik do decyzji nr NZW.5142.1581.2021.
Postanowienia nr
Opinii Konserwatorskiej
z dnia 29.12.2021r.

Spis treści

1. PODSTAWA OPRACOWANIA.....	2
1.1. Podstawa formalna	2
1.2. Podstawa merytoryczna	2
1.3. Przedmiot opracowania	2
1.4. Użytkownik/Inwestor	2
1.5. Zakres opracowania	2
1.6. Autor opracowania	2
2. HISTORIA OBIEKTU	3
3. OPIS OBIEKTU	12
4. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ KAMIENIARKI	13
5. CEL I ZAKRES PRAC	14
6. ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE	14
7. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH	16
Prace badawcze i dokumentacyjne	16
Czynności konserwatorskie	16
8. SPECYFIKACJA TECHNICZNA WYKONANIA I ODBIORU PRAC KONSERWATORSKICH	18
9. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA	19

OPRACOWANIE KONSERWATORSKIE CHRONIONE PRAWEM AUTORSKIM

1. PODSTAWA OPRACOWANIA

1.1. Podstawa formalna

Niniejszy program prac konserwatorskich opracowany został na potrzeby przeprowadzenia planowanych prac konserwatorskich i restauratorskich piaskowcowego detalu architektonicznego elewacji Pałacu Kazimierzowskiego, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28 w Warszawie. Podstawą formalną wykonania opracowania były:

- Zlecenie na wykonanie opracowania wystawione przez Pracownię Architektoniczną 1979 dla Pracowni Badań i Konserwacji Zabytków WANDARTE Wandy Zawistowskiej, z siedzibą w Warszawie, ul H.CH. Andersena 2/39, 01-911 Warszawa
- Wytyczne Inwestora

1.2. Podstawa merytoryczna

Podstawą merytoryczną wykonania niniejszego opracowania były analizy, informacje i wnioski wynikające z:

- Oględzin stanu zachowania przedmiotowego obiektu
- Dokonania oceny stanu zachowania
- Kwerendy archiwalnej

1.3. Przedmiot opracowania

Opracowanie zawiera wytyczne konserwatorskie oraz program prac konserwatorskich dla kamieniarki elewacji Pałacu Kazimierzowskiego. Obiekt wpisany do rejestru zabytków pod numerem 243/1 z 01.07.1965; 1244-A z 27-07-1984.

Określono priorytety konserwatorskie dla planowanych prac budowlano konserwatorskich i konserwatorskich uwzględniające oryginalny, zabytkowy charakter obiektu. Sporządzony dokument zawiera wskazówki niezbędne w tworzeniu projektu architektoniczno-budowlanego dla planowanych prac.

1.4. Użytkownik/Inwestor

UNIwersytet Warszawski
00-927 WARSZAWA, UL. KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE 26/28

1.5. Zakres opracowania

- historia obiektu
- ocena stanu zachowania obiektu
- wytyczne konserwatorskie
- program prac konserwatorskich
- dokumentacja fotograficzna stanu istniejącego

1.6. Autor opracowania

mgr sztuki Wanda Zawistowska
dyplomowany konserwator dzieł sztuki
upr nr 86/1997,
dyplom UMK Toruń nr 1926

2. HISTORIA OBIEKTU

Pałac, obecnie noszący nazwę Kazimierzowski, został wzniesiony w latach 1634–1641 jako pałac letni Villa Regia, według projektu włoskiego architekta, Giovanniego Trevano, w stylu wczesnego baroku włoskiego z odniesieniami do architektury francuskiej poprzedniego stulecia. Najwcześniejszy spośród pałaców skarpy warszawskiej. Był to budynek prywatny rodziny Wazów, znajdujący się poza ówczesnymi granicami miasta. Od strony zachodniej i wschodniej znajdowały się loggie widokowe. W narożach zbudowano cztery dekoracyjne wieżyczki. Od strony Wisły widok rozciągał się na położony u podnóża ogród oraz równinę za rzeką.

Po śmierci króla Władysława IV pałac został przebudowany przez Jana Kazimierza w roku 1652, ale w 1656 roku został zniszczony przez wojska szwedzkie w czasie ich najazdu na Polskę. W 1660 roku pałac został ponownie odbudowany, w nowej formie według projektu Izydora Affaita Starszego lub Tytusa Burattiniego. Nazwany został pałacem Kazimierzowskim na cześć fundatora, króla Jana Kazimierza, dla którego pałac ten stał się ulubioną siedzibą. Opuszczony po abdykacji króla w 1668 roku, stał się później własnością żony palatyna reńskiego, Anny Gonzagi de Clèves-Nevers (starszej siostry żony późniejszego króla Jana III Sobieskiego). W 1695 roku budynek został całkowicie zniszczony przez pożar.

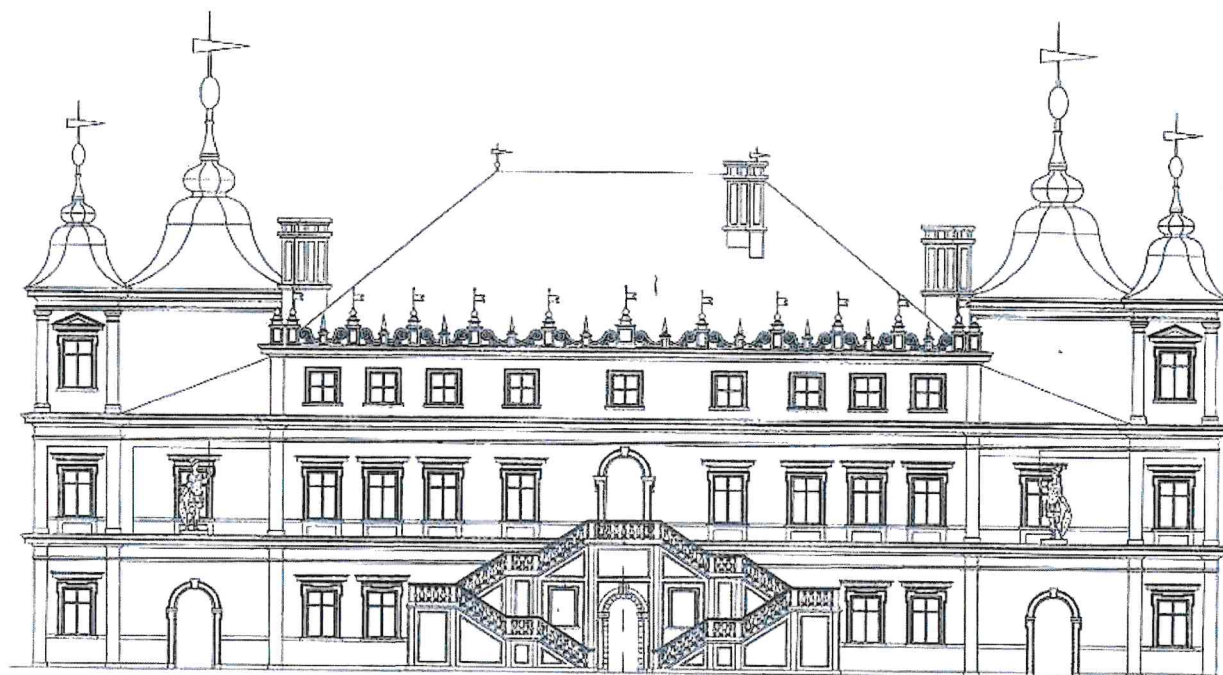
Od ok. 1724 roku stanowił własność króla Augusta II Mocnego. W tym okresie powstała brama wjazdowa od strony ul. Krakowskie Przedmieście, a na dziedzińcu osiem budynków koszarowych ustawionych prostopadle do fasady pałacu. W 1735 roku budynek stał się własnością hrabiego Aleksandra Sułkowskiego. Powstały tam cegielnia, fabryka pieców i browar, a w latach 1737–1739 przebudował on pałac, prawdopodobnie według projektu Jana Zygmunta Deybla i Joachima Daniela Jaucha.¹

W roku 1765 lub 1766 nowym właścicielem Pałacu Kazimierzowskiego został Stanisław August Poniatowski, który ulokował tu Korpus Kadetów Szkoły Rycerskiej, po przebudowie wewnątrz przez Dominika Merliniego. Po upadku insurekcji kościuszkowskiej w 1794 roku szkoła ta została zniesiona.

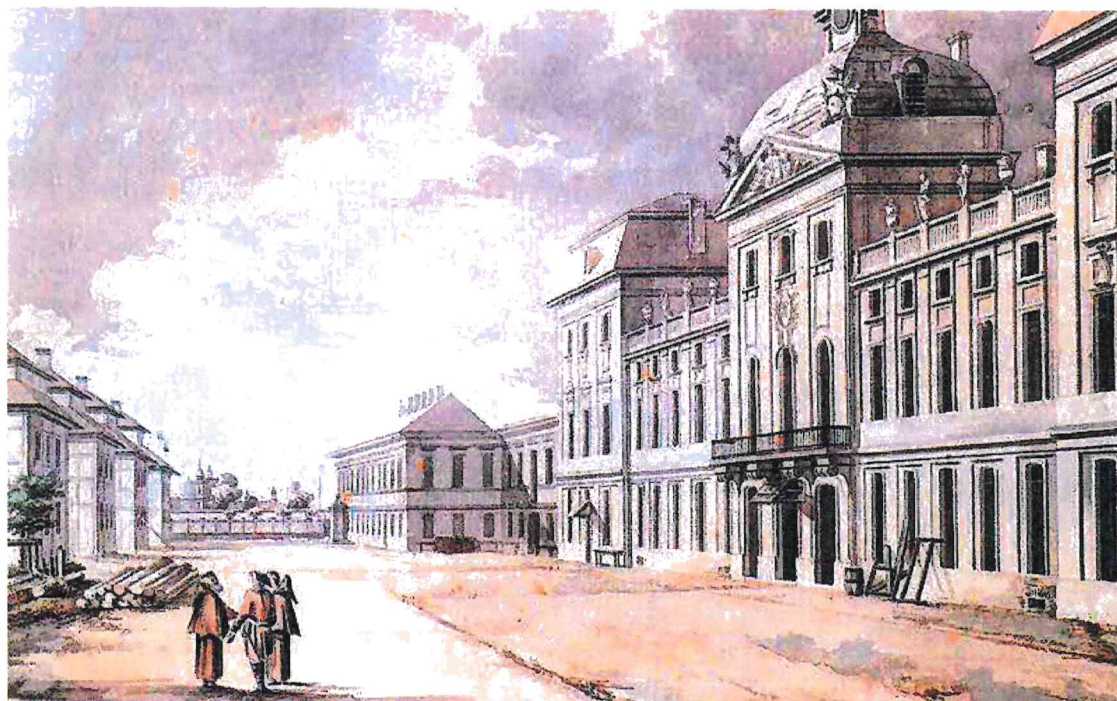
W 1814 roku pożar zniszczył saskie budynki koszar przed pałacem i w 1816 roku na ich miejscu powstały, początkowo dwa, boczne pawilony projektu Jakuba Kubickiego. W tym też roku pałac stał się siedzibą Uniwersytetu Warszawskiego. Jednocześnie od 1817 do 1831 roku mieściło się w nim Liceum Warszawskie. W latach 1818–1822 nastąpiła rozbudowa o dwa równoległe do Krakowskiego Przedmieścia pawilony projektu Michała Kado.

¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Pa%C5%82ac_Kazimierzowski_w_Warszawie, dostęp 25.07.21

W Przewodniku po Uniwersytecie Warszawskim, aut. Anna Korzekwa, Katarzyna Łukaszewska, Biuro Prasowe UW, 2013 informacja: "latach 1724-1733 architekci sascy Jan Deybel i Jan Jauch, na zlecenie króla Augusta II, wykonali kilka wersji projektu odbudowy pałacu w duchu późnego baroku. Projekty te nie doczekały się realizacji. odbudowę pałacu rozpoczął jeden z kolejnych właścicieli hr. aleksander sułkowski. Dawny Pałac kazimierzowski zmienił zupełnie swój wygląd. Była to teraz okazała, piętrowa budowla ukształtowana pod wpływem późnego baroku drezdeńskiego i francuskiego rokoka. z tego okresu zachowały się do dziś dwie statuy- Ateny i Herkulesa – zdobiące przyczółek pałacu od strony skarpy"

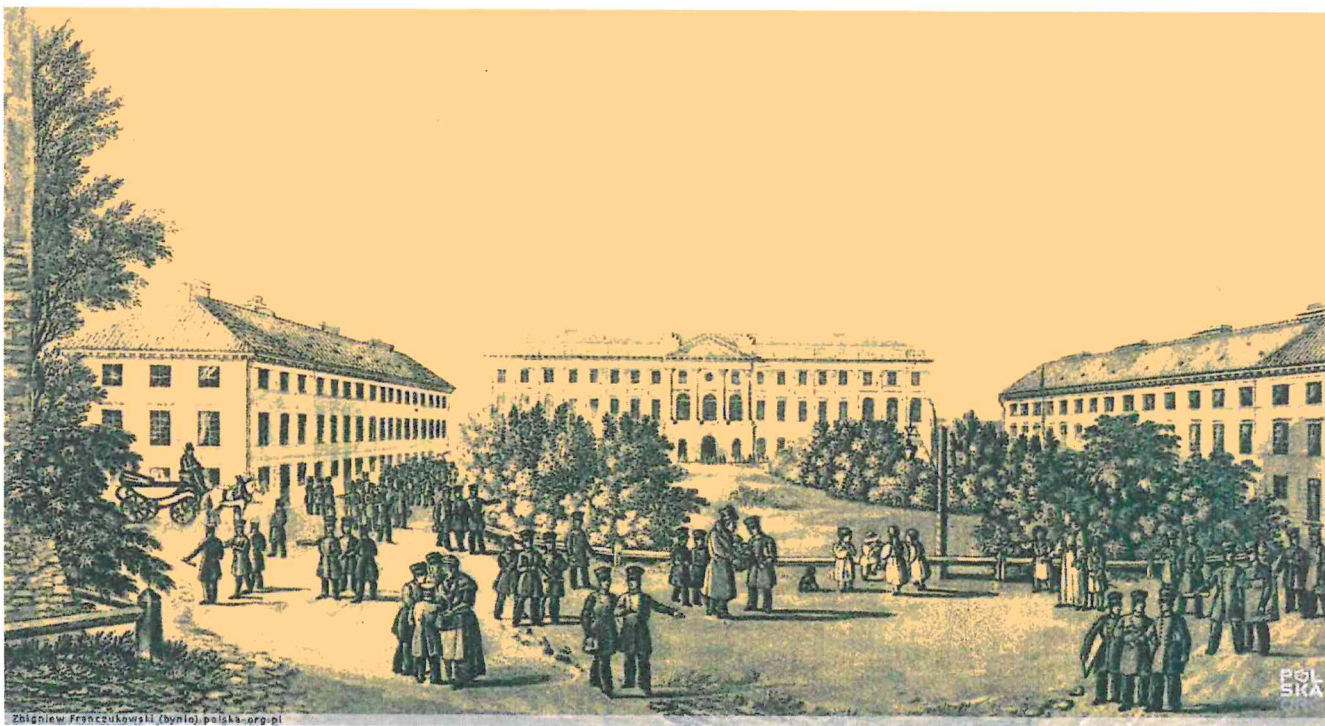
Położony malowniczo na skraju skarpy wiślanej, ukończony na pewno przed 1643 rokiem, budynek pełnił początkowo rolę królewskiej willi na przedmieściu i tak był nazywany: Villa regia.

Widok pałacu Kadetów, dawniej Kazimierzowskiego – Zygmunt Vogel (1785)

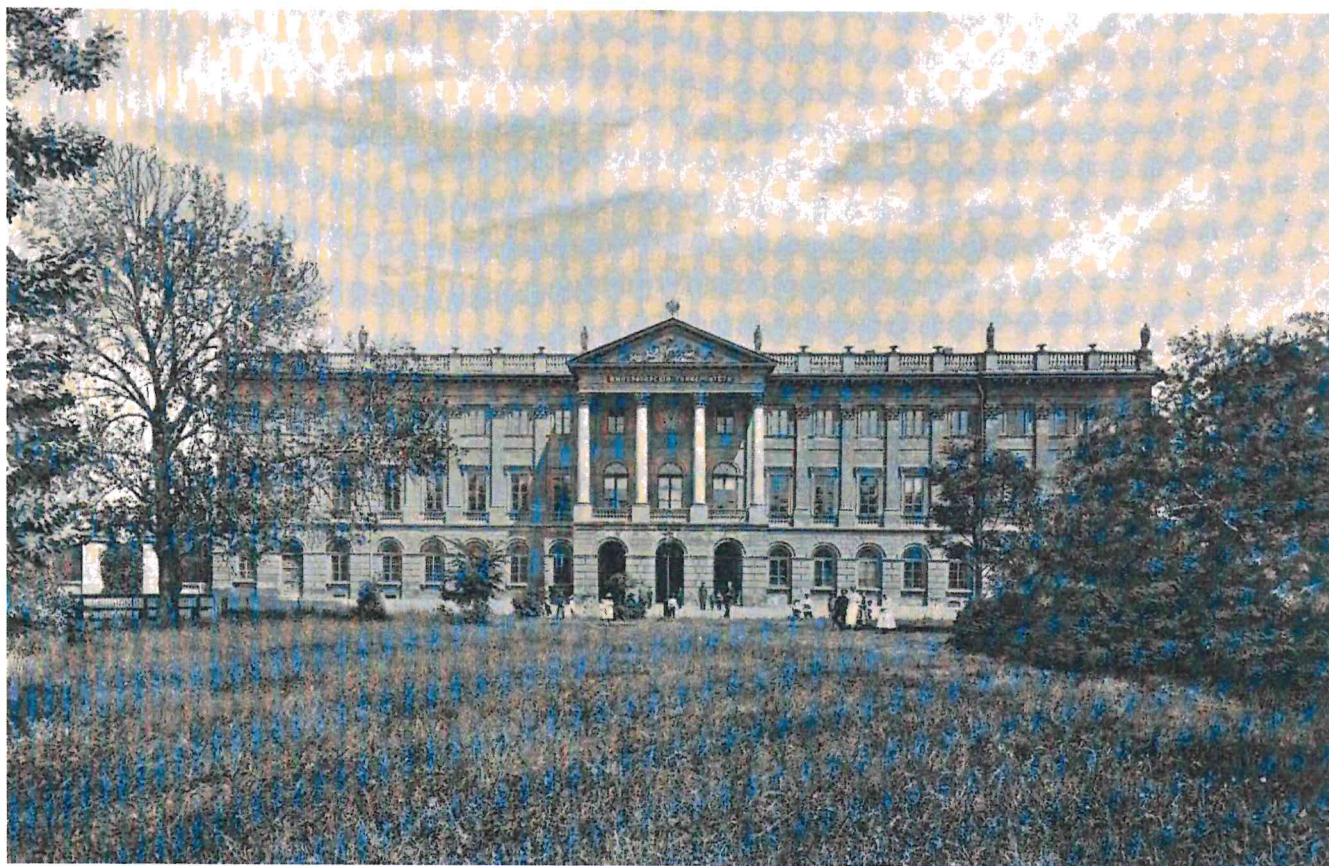

Warszawa. Pałac Kazimierzowski (Uniwersytet) i Dynasy (pałac księcia de Nassau) - projekt . Vogel, Zygmunt (1764-1826)
architekt-rysownik; Gabinet Rycin Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie

Pałac Kazimierzowski (Kadeckie Koszary)

Autor: Wanda Zawistowska, WANDARTE Pracownia Badań i Konserwacji Zabytków

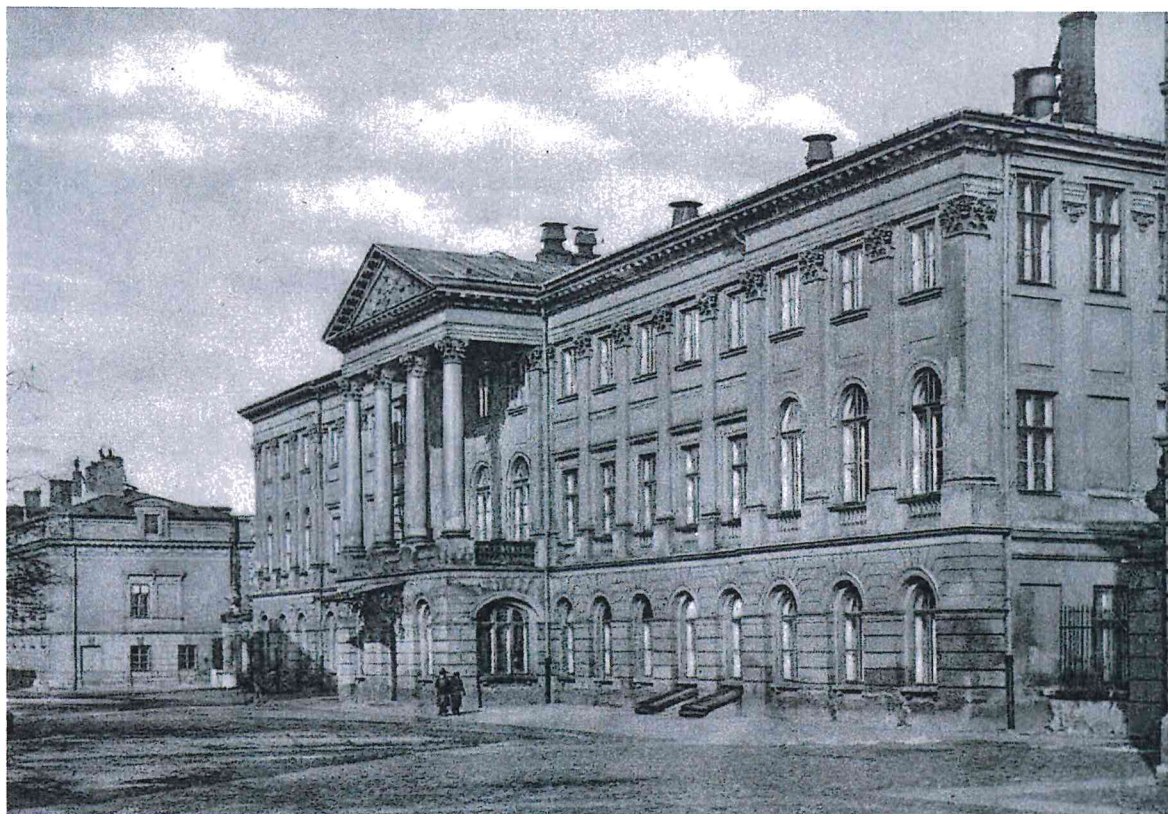

Przełom XIX i XX wiek, NAC

Autor: Wanda Zawistowska, WANDARTE Pracownia Badań i Konserwacji Zabytków

Pałac Kazimierzowski, przełom XIX i XXw., źródło: Polska.org.

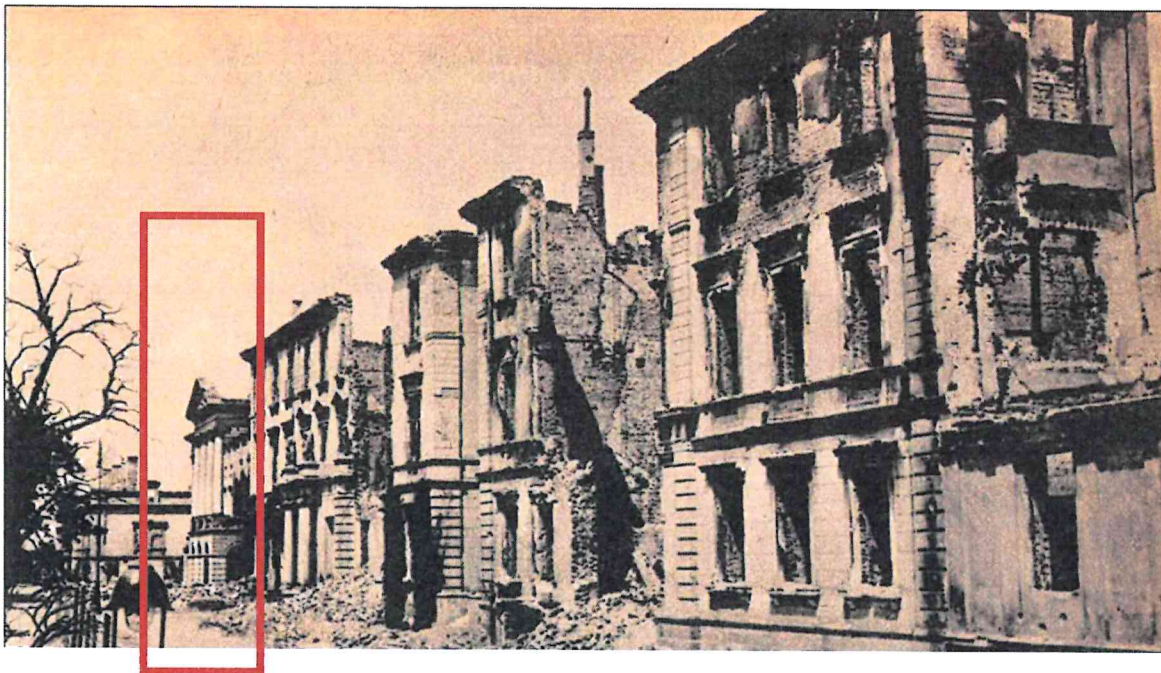
Pałac Kazimierzowski, przełom XIX i XXw., źródło: NAC

Lata 1910-1914, Pałac Kazimierzowski w Warszawie. Album: Warszawa został wydany w 1919 roku.

Pałac Kazimierzowski, 1925, źródło: NAC

Pałac Kazimierzowski, 1945, źródło: fotopolska.eu

Pałac Kazimierzowski, 1945 i ok. 1955, źródło: NAC

LITERATURA:

- Jaroszewski Tadeusz S.: Księga Pałaców Warszawy. Warszawa: Interpress, 1985. ISBN: 83-223-2047-7.
- Fijałkowski W.: Szlakiem warszawskich rezydencji i siedzib królewskich. Warszawa: PTTK „Kraj”, 1990.
- M. Baranowska, Warszawa: miesiące, lata, wieki, Wrocław 2004
- O. Budrewicz, Olgierda Budrewicza słownik warszawski: historia, ludzie, fakty, kultura, legendy, obyczaje, Warszawa 2004
- P. Cieliczka, Warszawski przewodnik literacki, Warszawa 2005
- A. Garlicki, Dzieje Uniwersytetu Warszawskiego, 1915-1939, Warszawa 1982
- F. P. Jarocki, Kronika Pałacu Kaźmierowskiego z 34 ostatnich lat: 1812-1846, rękopis w Archiwum m.st. Warszawy, Teki Korotyńskie IV/41
- T. S. Jaroszewski, Księga pałaców Warszawy, Warszawa 1985
- T. S. Jaroszewski, Architektura Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1991
- S. Kieniewicz, Dzieje Uniwersytetu Warszawskiego 1807-1915, Warszawa 1981
- B. Korzeniewski, Książki i ludzie, Warszawa 1989
- H. Kowalski, Antyczne tradycje w dekoracji rzeźbiarskiej gmachów Uniwersytetu Warszawskiego przy Krakowskim Przedmieściu, Warszawa 2008
- J. Miziołek, Kultura artystyczna Uniwersytetu Warszawskiego: ars et educatio, Warszawa 2003
- J. Miziołek, Uniwersytet Warszawski: dzieje i tradycja, Warszawa 2005
- A. Zawada, Miłosz, Wrocław 1996 Kurier warszawski, 1910 i 1935 Polska Zbrojna, 1938

3. OPIS OBIEKTU

Budynek pałacu zaprojektowany na planie litery E, jako trójkondygnacyjny gmach nakryty czterospadowym dachem. Wschodnia elewacja dziewiętnastoosiowa; w środkowej jej części trójosiowy, czterokolumnowy portyk w wielkim porządku zwieńczony tympanonem. W polu tympanonu scena przedstawiająca Apollina siedzącego między muzami Sztuki i Nauki³, w otoczeniu przedmiotów symbolizujących poezję, teatr i astronomię. Portyk wsparty na arkadowym podcieniu mieszczącym główne wejście do budynku w parterze i taras na pierwszym piętrze. Ryzality rozczłonowano pilastrami korynckimi, także w wielkim porządku.

Elewacja ogrodowa jest wzbogacona przez trzy ryzality, tworzące zarys litery E. Pomiędzy ryzalitami, na wysokości pierwszego piętra, znajdują się dwa tarasy wsparte na czworobocznych filarach. Fasada ogrodowa także dziewiętnastoosiowa, boczne - ośmioosiowe. Wszystkie elewacje w parterze zdobione są boniowaniem.

Środkowe skrzydło elewacji ogrodowej zwieńczone dwiema piaskowcowymi figurami przedstawiającymi postaci Ateny i Herkulesa.

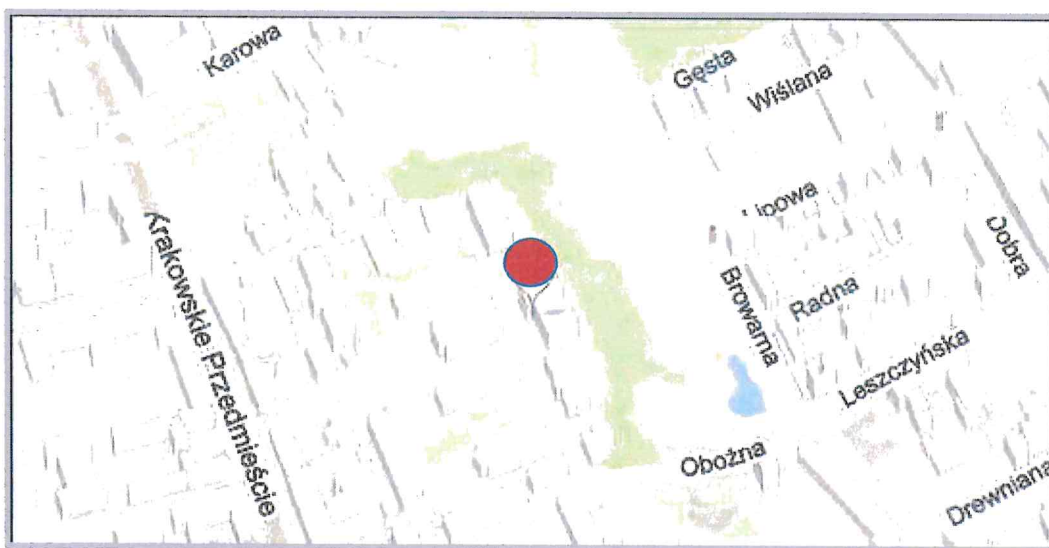
Detale piaskowcowe elewacji frontowej (zachodniej): cokół, parapety okien parteru, balustrada balkonu portyku wraz z bazami kolumn; posadzka balkonu, bazy wszystkich pilastrów, dwa skrajne stopnie do arkadowego podcienia pod portykiem.

Detale piaskowcowe elewacji bocznych i ogrodowej (wschodniej): cokół, opaski okienne wraz z parapetami i drzwiowe elewacji bocznych i ogrodowej, profilowane obramienia płycin nad drzwiami elewacji bocznych, balustrady i posadzki wraz z niewysokimi gzymsami na obu tarasach elewacji ogrodowej (wschodniej) i cokoliki przy posadzkach wszystkich pozostałych balkonów; posadzki podcieni pod tarasami, profile łuków wraz ze zwornikami i podpierającymi je profilowanymi gzymsami na filarach dźwigających tarasy oraz profilowane gzymsy w sąsiedztwie rynien tarasów.

Dwie rzeźby przedstawiające Herkulesa i Wenus

Większość wymienionych detali wykonana z drobnnoziarnistego, jasnego piaskowca, szydłowieckiego lub kunowickiego.

Posadzki podcieni elewacji ogrodowej ze wstawkami płyt z piaskowca czerwonego.

Lokalizacja budynku Pałacu Kazimierzowskiego, mapa Targeo

³ Kwiatkowska Maria I., *Malarstwo i rzeźba w latach 1765-1830* [w:] *Sztuka Warszawy*, red. Karpowicz Mariusz, Warszawa, 1986, s.283

4. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ KAMIENIARKI

Ogół czynników destrukcyjnych oraz stopień ich degradacji wskazują na konieczność niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich i konserwatorsko – budowlanych, które trwale wyeliminują procesy niszczące i przywrócą walory techniczne i estetyczne przedmiotowej kamieniarki możliwie zbliżone do pierwotnych. Stan zachowania piaskowcowych detali architektonicznych zdobiących elewację Pałacu Kazimierzowskiego jest zróżnicowany. Najlepiej zachowane są profilowane opaski dekorujące otwory okienne wszystkich kondygnacji.

Stan zachowania okładzin cokołowych jest w większości dostateczny; jednakże płyty, narażone na najbardziej intensywne oddziaływanie wody są w złym stanie zachowania; balustrady obu tarasów elewacji wschodniej oraz okładziny cokołów filarów, na których są one wsparte w podobnym stanie zachowania.

W złym stanie zachowania są także obie rzeźby wieńczące dach środkowego ryzalitu elewacji wschodniej.

Kamieniarka eksponowana jest w warunkach zewnętrznych, narażona na niszczące oddziaływanie czynników atmosferycznych.

Powierzchnie kamienne w strefie przyziemia, na powierzchniach poziomych i w strefach utrudnionego odprowadzania wody są silnie zawilgocone. Stopień zawilgocenia tych stref gwałtownie wzrasta w czasie deszczu. Oprócz zamakania wodą opadową strefa cokołowa narażona jest także na oddziaływanie wody rozbryzgowej, odbijającej się od betonowych płyt opaski okalającej budynek oraz na zawilgocenie wynikające z nieskutecznego systemu odprowadzania wody opadowej od elewacji – nieszczelne i niedrożne rynny i rury spustowe.

Podwyższona wilgotność kamienia sprzyja gwałtownemu rozwojowi mikroorganizmów; powierzchnie te są porośnięte przez porosty i glony a częściowo także mchy. Płyty okładziny cokołowej elewacji od strony ogrodu lokalnie poprzerastane mikroorganizmami w warstwie przypowierzchniowej kamienia – w skutek tego warstwa ta jest odspojona i złuszcza się.

Występują miejsca znacznego osłabienia warstw przypowierzchniowych kamienia. Szczególnie w strefach silnego zasolenia kamienia w strefie przyziemia cokołu. Zniszczenia tych obszarów mają charakter licznych powierzchniowych wżerów i kawern. Przyczyn tak silnego zasolenia może być kilka; min. zastosowanie niewłaściwych środków i metod czyszczenia powierzchni kamienia w czasie poprzednich prac remontowych; nieskutecznie przeprowadzone zabiegi odsalania, ale także przenikanie wilgoci z zawartością soli rozpuszczalnych w wodzie pochodzącej z rozmarzającego śniegu składowanego zimą przy elewacji. Czynnikiem przyspieszającym tego rodzaju zniszczenia jest wykonanie hydrofobizacji na kamieniu zawilgoconym lub/i zasolonym. Brak skutecznie działających barier przeciwwilgociowych: izolacji poziomej i pionowej budynku także przyspiesza niszczenie stref cokołowych.

Powierzchnia kamienia lokalnie zniszczona poprzez niewłaściwie dobraną metodę czyszczenia - widoczne są głębokie ślady po szlifowaniu. Bardzo liczne uzupełnienia ubytków flekami; spoiny zarówno wokół fleków jak i wypełniające przestrzenie między poszczególnymi płytami - wypełnione szarą mineralną zaprawą. Spoiny są lokalnie wypłukane lub spękanne co ułatwia penetrację kamienia przez wodę opadową.

Powierzchnia elementów osłoniętych przed wodą opadową jest pokryta warstwą brudu i kurzu; np. parapety i gzymsy znajdujące się w podcieniach pod tarasami elewacji wschodniej. Pozostałe elementy głównie pokryte czarnymi nawarstwieniami. Poziome powierzchnie tarasu elewacji frontowej, poza wymienionymi nawarstwieniami, zabrudzone odchodami ptaków.

Na krawędziach kamieniarki występują niewielkie, ale liczne ubytki formy. Szczególnie liczne mechaniczne zniszczenia w postaci spękań i ubytków materiału kamiennego występują w strefie gzymsu tarasów elewacji ogrodowej.

W strefie cokołowej oraz w obrębie cokołów balustrad bloki kamienne lokalnie porozspajane i porozdzielane. Szczeliny powstałe na skutek przesuwania się płyt okładziny piaskowcowej ułatwiają przenikanie wody opadowej w głębsze partie muru powodując ich degradację poprzez chemiczne i fizyczne oddziaływanie wody.

Rzeźby elewacji ogrodowej w bardzo złym stanie zachowania. Rozległe ubytki formy rzeźbiarskiej: figura przedstawiająca Atenę - bez głowy i lewej dłoni; Herkules - pozbawiony prawej ręki od wysokości przedramienia. Liczne drobne ubytki formy i spękania powierzchni kamienia. Rzeźby pokryte czarnymi nawarstwieniami i porośnięte mikroflorą. Rozpoznanie stanu zachowania konstrukcji mocującej rzeźby do dachu możliwe będzie po postawieniu rusztowania.

5. CEL I ZAKRES PRAC

Celem projektowanych w zakresie niniejszego opracowania prac konserwatorskich jest powstrzymanie procesów niszczących oraz przywrócenie okładzinom i detalom piaskowcowym wyglądu możliwie zbliżonego do pierwotnego.

Projektowane prace konserwatorskie mają na celu polepszenie stanu technicznego okładzin oraz zabezpieczenie substancji zabytkowej przed wpływem degradujących czynników atmosferycznych. Priorytetem proponowanych działań konserwatorskich jest zachowanie w maksymalnym stopniu oryginalnej substancji kamiennej przedmiotowych detali architektonicznych.

Założenia Konserwatorskie (rozdział 6, s.15) oraz Program Prac Konserwatorskich (rozdział 7, s.16) zawierają informacje istotne dla inwestora oraz projektanta i koordynatora wszystkich prac, które będą odbywały się w przyszłości na obiekcie, a także dla wszystkich wykonawców. Każda z tych osób zobowiązana jest do zapoznania się z niniejszą dokumentacją. Zamieszczone wytyczne stanowią podstawę dla stworzenia projektu budowlano-architektonicznego, który powstaje we współpracy konserwatora zabytków i architekta, ze szczególnym uwzględnieniem zachowania oryginalnej substancji zabytkowej budynku pałacu, wskazanej w niniejszej dokumentacji. Rozwiązania technologiczne podane w opracowaniu są obowiązujące dla wykonawców. Dopuszcza się zmiany materiałów na podobne o analogicznych/porównywalnych właściwościach, w porozumieniu i za zgodą nadzoru konserwatorskiego.

6. ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Przed przystąpieniem do prac konserwatorskich i restauratorskich w zakresie detali piaskowcowych Pałacu Kazimierzowskiego należy sprawdzić skuteczność działania systemu odprowadzania wód opadowych od elewacji oraz skuteczność działania systemu ochrony przeciwwilgociowej. Brak skutecznej izolacji poziomej i pionowej fundamentów oraz systemu dereniażowego odprowadzającego wodę opadową od fundamentów budynku będzie szkodliwie oddziaływał na wyniki i trwałość przeprowadzonych prac konserwatorskich i budowlanych.

Należy dokonać przeglądu izolacji przeciwwilgociowych tarasów pod płytami piaskowcowymi. W razie stwierdzenia nieszczelności – wykonać niezbędne i konieczne naprawy. Dokonać przeglądu szczelności i skuteczności działania systemu orynnowania oraz skuteczności działania systemu odprowadzenia wody opadowej od budynku. Wykonać konieczne i niezbędne naprawy.

Poprawić działanie rur spustowych znajdujących się w narożnikach elewacji ogrodowej.

Dokonać przeglądu i niezbędnych napraw wszystkich opierzeń i obróbek blacharskich.

W trakcie prowadzenia prac zwracać także szczególną uwagę na to, aby wszystkie działania przy obiekcie były przeprowadzone z poszanowaniem substancji zabytkowej.

Należy usunąć mikroflorę porastającą powierzchnie kamienia. Miejsca występowania mikroorganizmów poddać kilkakrotnym zabiegom dezynfekcyjnym. Jest to bardzo ważna czynność a efektywność jej przeprowadzenia decydować będzie w dużym stopniu o dalszym zachowaniu substancji zabytkowej. Dezynfekcja miejsc zagrożonych występowaniem mikroorganizmów powinna być przeprowadzana systematycznie, przynajmniej raz w roku, również po zakończeniu prac.

Z powierzchni kamieniarki usunąć wtórne nawarstwienia. Metodę bezpieczną dla kamienia i skuteczną dobrać po wykonaniu prób na obiekcie. Detale, w razie konieczności, wzmocnić preparatami o właściwościach hydrofilnych, przygotowanych na bazie estrów kwasu krzemowego. W razie konieczności podkleić także spękania i łuski.

Usunąć wszystkie naprawy wykonane zaprawami cementowymi o wytrzymałości mechanicznej przewyższającej uzupełniany kamień i o niższej porowatości i nasiąkliwości, a także wszystkie nieestetyczne wykonane fleki. Usunąć wszystkie nieestetyczne spoiny oraz spoiny zwiertzałe, popękane i pokruszone. Spoiny usuwać ostrożnie, tak aby nie uszkodzić materiału kamiennego.

Powierzchniom wtórnie wykonanych fleków i okładzin kamiennych w razie konieczności nadać fakturę analogiczną do lokalnej faktury oryginału.

Elementy kamieniarki płyt cokołowych o znacznym stopniu dezintegracji granularnej, przewyższającej 50 % powierzchni, wymienić na nowe. Przewiduje się, że wymiany wymagać będzie ok. 10% okładziny cokołowej. Zaleca się także wymienić środkowy stopień do podcieni pod portykiem elewacji frontowej: wtórny, granitowy element wymienić na piaskowcowy. Wymienić także sąsiednie stopnie od strony północnej oraz połudnowej; ubytek oryginalnej substancji kamiennej tego elementu przekracza 50 %; stopień znajduje się w ciągu komunikacyjnym – ten znaczny ubytek formy skutkować może urazami chodzących tam ludzi.

Do wszystkich wykonywanych uzupełnień stosować materiał kamienny o parametrach fizykomechanicznych i estetycznych analogicznych do uzupełnianego, oryginalnego piaskowca. Ubytki okładzin kamiennych w strefie cokołowej, co do zasady, zaleca się wypełniać flekami; zaprawami należy wypełnić tylko bardzo niewielkie ubytki formy. Zaleca się wymienić fleki odbiegające barwą lub właściwościami fizykomechanicznymi od uzupełnianego oryginalnego kamienia. Zaleca się także wymianę dwóch i więcej mniejszych fleków sąsiadujących ze sobą na większe elementy, jednak w tym przypadku każdorazowo uzyskać akceptację nadzoru konserwatorskiego. W uzupełnianiu ubytków detalu architektonicznego powyżej cokołu: większe ubytki flekować, mniejsze – wypełniać masami mineralnymi o odpowiednio dobranych właściwościach fizykomechanicznych do uzupełnianego kamienia.

Zaleca się wykonać zabezpieczenia przeciw ptakom w formie siatek polietylenowych, bezbarwnych lub w kolorze lokalnym otoczenia, odpornych na działanie czynników atmosferycznych i promieniowanie UV. Siatki uniemożliwią siadanie ptaków na kapitelach portyku elewacji frontowej. Rozwiązania takie z powodzeniem stosowane są w zabytkach innych państw, np. Niemiec.

Dotychczasowe rozwiązania w postaci kolców okazały się nieskuteczne; gołębie siadają na wystających elementach kapiteli, zanieczyszczając kamieniarkę tarasu.

Ostateczna decyzja co do wyboru rodzaju zabezpieczeń powinna być podjęta po uzgodnieniu z przedstawicielem MWKZ.

Przeprowadzić kwerendę archiwalną dotyczącą ikonografii rzeźb elewacji ogrodowej. W przypadku zgromadzenia ikonografii umożliwiającej wykonanie rekonstrukcji brakujących fragmentów rzeźb należy rozważyć taką drogę postępowania. Ostateczna decyzja w sprawie ewentualnych rekonstrukcji należy do MWKZ.

W przypadku decyzji o nieodtworzeniu brakujących fragmentów rzeźb uzupełnić ubytki do formy stosując zaprawę na bazie spoiw mineralnych. Dokonać przeglądu systemu kotwienia rzeźb na elewacji i wykonać wszelkie konieczne i niezbędne naprawy.

7. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

PRACE BADAWCZE I DOKUMENTACYJNE

Wykonać dokumentację opisową i fotograficzną stanu zachowania obiektu.

Wykonać kwerendę archiwalną dotyczącą materiałów ikonograficznych dwóch rzeźb elewacji ogrodowej.

Dokumentację z przebiegu prac konserwatorskich - w formie opisowej i fotograficznej - prowadzić w trakcie trwania prac, do ich zakończenia.

- Opracowanie wstępnej dokumentacji fotograficznej i opisowej przedstawiającej stan zachowania obiektu przed konserwacją.
- Wykonywanie bieżącej dokumentacji opisowej i fotograficznej ilustrującej przebieg prac konserwatorskich i metodykę działań.
- Wykonanie badań mikrobiologicznych zainfekowanych powierzchni.
- Zbadanie porowatości i nasiąkliwości kamieniarki przed i po oczyszczeniu

CZYNNOŚCI KONSERWATORSKIE

- Wstępna dezynfekcja wszystkich dostępnych powierzchni kamienia.
- Oczyszczenie powierzchni piaskowca z wtórnych nawarstwień metodami fizyko – chemicznymi, np. z zastosowaniem przegrzanej pary wodnej, metodą ścierną strumieniową z odpowiednio dobranym ścierniwem. Właściwą, bezpieczną dla obiektu i skuteczną metodę, która nie będzie wprowadzać nadmiernego zawilgocenia do struktury kamienia dobrać po wykonaniu prób na obiekcie.
- Oczyszczanie powierzchni z czarnych nawarstwień, np. przez okłady z 5% r -ru HF w okładzie ligninowym zmywane wodą pod ciśnieniem lub parą wodną.
- Usuwanie zaplamień po szkodliwym działaniu grzybów, np. poprzez wybielające okłady z podchlorynu wapnia bądź mieszaniny perhydrofluorowodoru i etanolu (wybór metody po przeprowadzeniu prób). Można wykorzystać do doczyszczania metodę laserową
- Odsalanie metodą swobodnej migracji do rozszerzonego środowiska w miejscach koncentracji soli. A także w miejscach, na których zalegały nawarstwienia mikrobiologiczne, oraz na powierzchniach, na których stosowane były środki chemiczne do usuwania nawarstwień z wykorzystaniem okładów z ligniny lub pulpy celulozowej, z ewentualnym dodatkiem piasku i gliny bentonitowej i wody destylowanej.

- Dezynfekcja. Dezynfekcja kamiennego podłoża – preparatem zawierającym czwartorzędowe sole amonowe; ostateczny dobór środka nastąpi na podstawie wyników badań mikrobiologicznych.
- Usunięcie zdegradowanych kitów, mechanicznie. Delikatnie, tak aby nie uszkodzić krawędzi kamienia.
- W razie odsłonięcia - wymiana skorodowanych bolców i kowt mocujących, które utraciły właściwości mechaniczne. Z metalowych elementów przeznaczonych do pozostawienia usunąć korozję, metal zabezpieczyć antykorozyjne i pokryć farbą nawierzchniową w kolorze grafitowym.
- Wzmacnianie lokalne kamieniarki: impregnacja hydrofilowym preparatem zawierającym estry kwasu ortokrzemowego, metodą natrysku lub z pędzla.
- Podklejenie rozwarstwień kamienia, pęknięć i szczelin (Żywica epoksydowa o wysokiej odporności na działanie promieniowania UV)
- Uzupełnienie ubytków: małe ubytki uzupełnić zaprawami mineralnymi o właściwościach fizyko-mechanicznych i estetycznych zbliżonych do uzupełnianego materiału kamiennego, wykonanymi na bazie cementu białego 52,5 z kruszywem kwarcowym odpowiedniej granulacji i pigmentami suchymi z dodatkiem 3% dyspersji Primal AC33 jako wody zarobowej. Można wykorzystać gotowe zaprawy do piaskowca, pod warunkiem dopasowania właściwości fizyko -mechanicznych i estetycznych sztucznego kamienia do uzupełnianego piaskowca.
- Głębsze ubytki uzupełnić flekami kamiennymi z piaskowca dobrane pod względem zbliżonych właściwości fizyko -mechanicznych i estetycznych. Fleki wklejać na zaprawę mineralną przeznaczoną do klejenia kamienia w ekspozycji zewnętrznej.
- Dopuszcza się unifikację kolorystyczną oryginalnych powierzchni kamiennych w przypadku, kiedy przebarwienia kamienia będą trwałe i niemożliwe do usunięcia a ich intensywność zaburzała będzie estetyczny odbiór całości. Zakres unifikacji kolorystycznej powierzchni oryginalnych ograniczyć do minimum i uzgodnić z nadzorem konserwatorskim. W razie konieczności dopuszczalne jest także scalenie kolorystyczne powierzchni wykonanych uzupełnień. Działania unifikacyjne wykonać niskokryjącymi, matowymi farbami, które charakteryzują się dużą paroprzepuszczalnością np.: farbami krzemianowymi KEIM.
- Hydrofobizacja kamieniarki preparatem krzemoorganicznym.
- Sporządzenie powykonawczej dokumentacji konserwatorskiej.

Uwaga: Wykonanie prac konserwatorskich przy piaskowcowych elementach, przy braku skutecznej izolacji, będzie jedynie półśrodkiem opóźniającym degradację materiałów budowlanych - ale nie zlikwiduje podciągania wody kapilarnej i pojawiania się wysoleń.

Podane powyżej zaproponowane przykładowe produkty można zamienić na produkty innych firm o właściwościach nie gorszych niż zaproponowane powyżej; przeznaczonych do stosowania w obiektach zabytkowych. Każdorazowo należy stosować się do zaleceń producenta stosowanych preparatów.

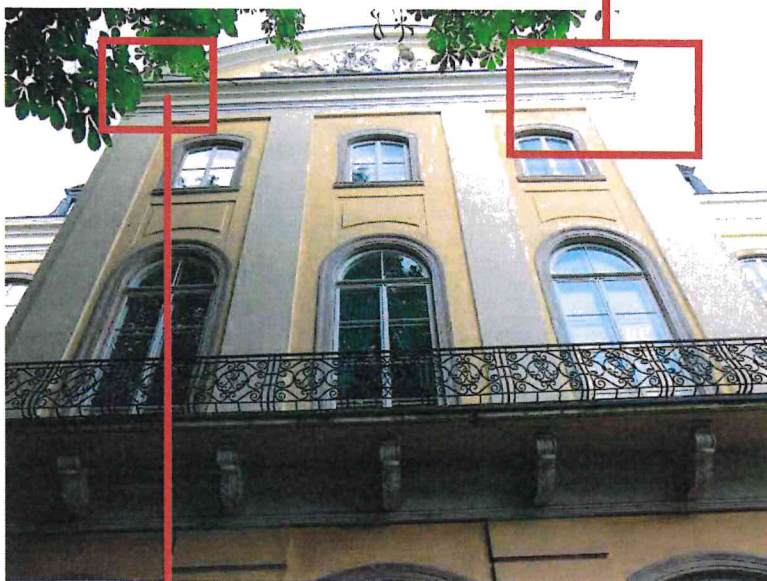
Program prac obejmuje pełen zakres działań, jakim należy poddać obiekt. Są możliwe zmiany programu w zależności od uzyskanych w toku prac wyników, decyzji komisji konserwatorskiej i nadzoru autorskiego.

8. SPECYFIKACJA TECHNICZNA WYKONANIA I ODBIORU PRAC KONSERWATORSKICH

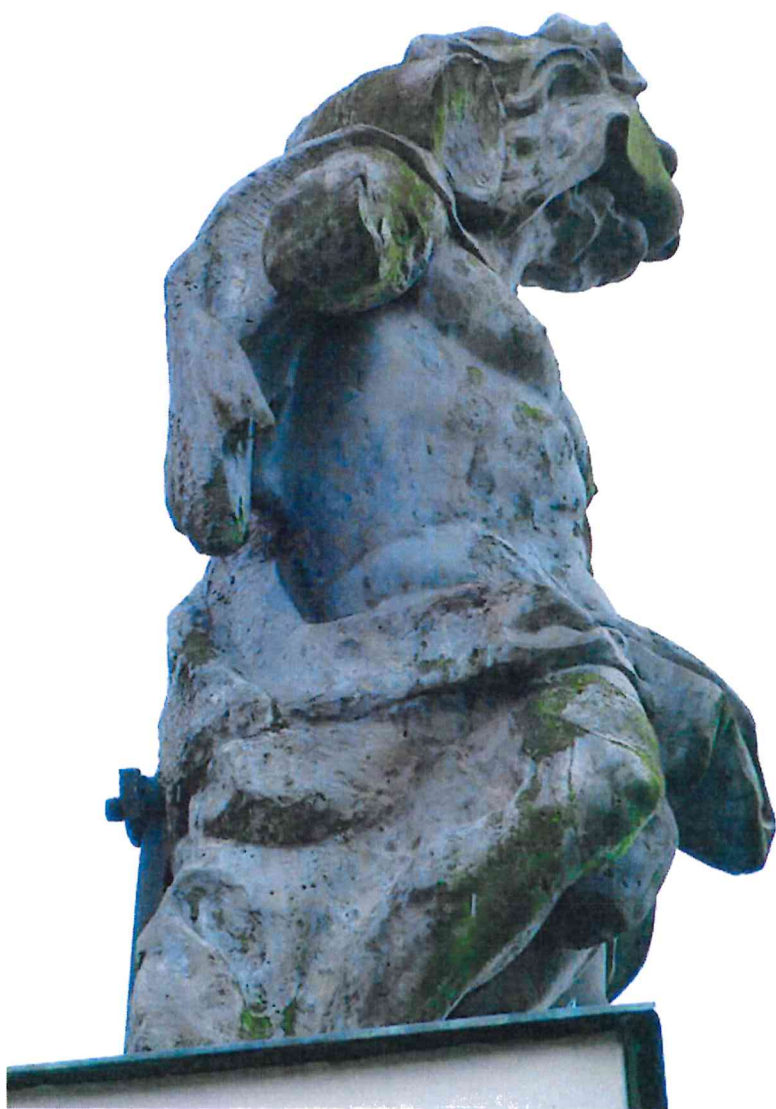
1. Prace powinny być prowadzone przez Konserwatorów Zabytków posiadających uprawnienia do konserwacji kamienia i elementów architektonicznych lub firmę posiadającą co najmniej jedną osobę posiadającą tytuł magistra w dziedzinie konserwacji rzeźby kamiennej i elementów architektonicznych.
2. Prace konserwatorskie muszą być prowadzone pod nadzorem MWKZ.
3. Prace powinny być prowadzone zgodnie z zatwierdzonym programem prac konserwatorskich, po uzyskaniu zezwolenia na ich prowadzenie u MWKZ;
4. Wszystkie zmiany programu konserwatorskiego muszą być zgłoszone i zaakceptowane przez MWKZ
5. Środki użyte do konserwacji muszą posiadać karty techniczne i spełniać wymogi konserwatorskie.
6. Wykonawcy prac muszą skoordynować prace konserwatorskie z pracami budowlanymi.
7. Prace należy prowadzić w odpowiednich warunkach pogodowych, w okresie od kwietnia do listopada, w temperaturach powyżej +5 C i zgodnie z zaleceniami producenta.
8. Ze względu na wartość artystyczną obiektu i jego reprezentacyjny charakter wszelkie prace remontowo – konserwatorskie należy prowadzić w sposób zapewniający wysoki poziom wykonania, eliminujący możliwość zniszczenia substancji zabytkowej. W tym celu należy zachować następujące warunki;
 - a) Przy wszystkich pracach stosować metody i technologie oraz materiały sprawdzonych firm, specjalizujących się w konserwacji i renowacji obiektów zabytkowych. Podane technologie i materiały są przykładowymi rozwiązaniami. W przypadku zastosowania produktów innych firm specjalistycznych nie mogą one poziomem i parametrami jakością swych produktów odbiegać od zaproponowanych.
 - b) Prace powinny być wykonywane przez wysokokwalifikowane ekipy, sprawdzone w realizacji obiektów zabytkowych, świadome, iż proces rewaloryzacji nie może zniszczyć wartości estetycznych obiektu i jego substancji.
 - c) Przed przystąpieniem do prac konserwatorskich należy zabezpieczyć sąsiadujące, z restaurowanymi, powierzchnie przed przypadkowym zabrudzeniem ich, bądź zniszczeniem.
9. Wykonawca dostarczy 3 egzemplarze powykonawczej dokumentacji konserwatorskiej. Zaleca się wprowadzenie do dokumentacji konserwatorskiej rysunków obrazujących precyzyjnie zakres zniszczeń oraz miejsca, zakres i rodzaj podejmowanych działań konserwatorskich. Wykonanie dokumentacji prowadzonych prac konserwatorsko - restauratorskich, zgodnie ze standardami określonymi w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robot budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. nr 165, poz. 987).
10. W razie wątpliwości, co do jakości prowadzonych prac lub używanych materiałów należy powołać komisję w skład, której wejdzie Rzecznik Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Dokumentacja niniejsza jest chroniona prawem autorskim jego twórcy. Wszystkie zmiany materiałowe wymagają zgody autora projektu oraz Inspektora Nadzoru Konserwatorskiego.

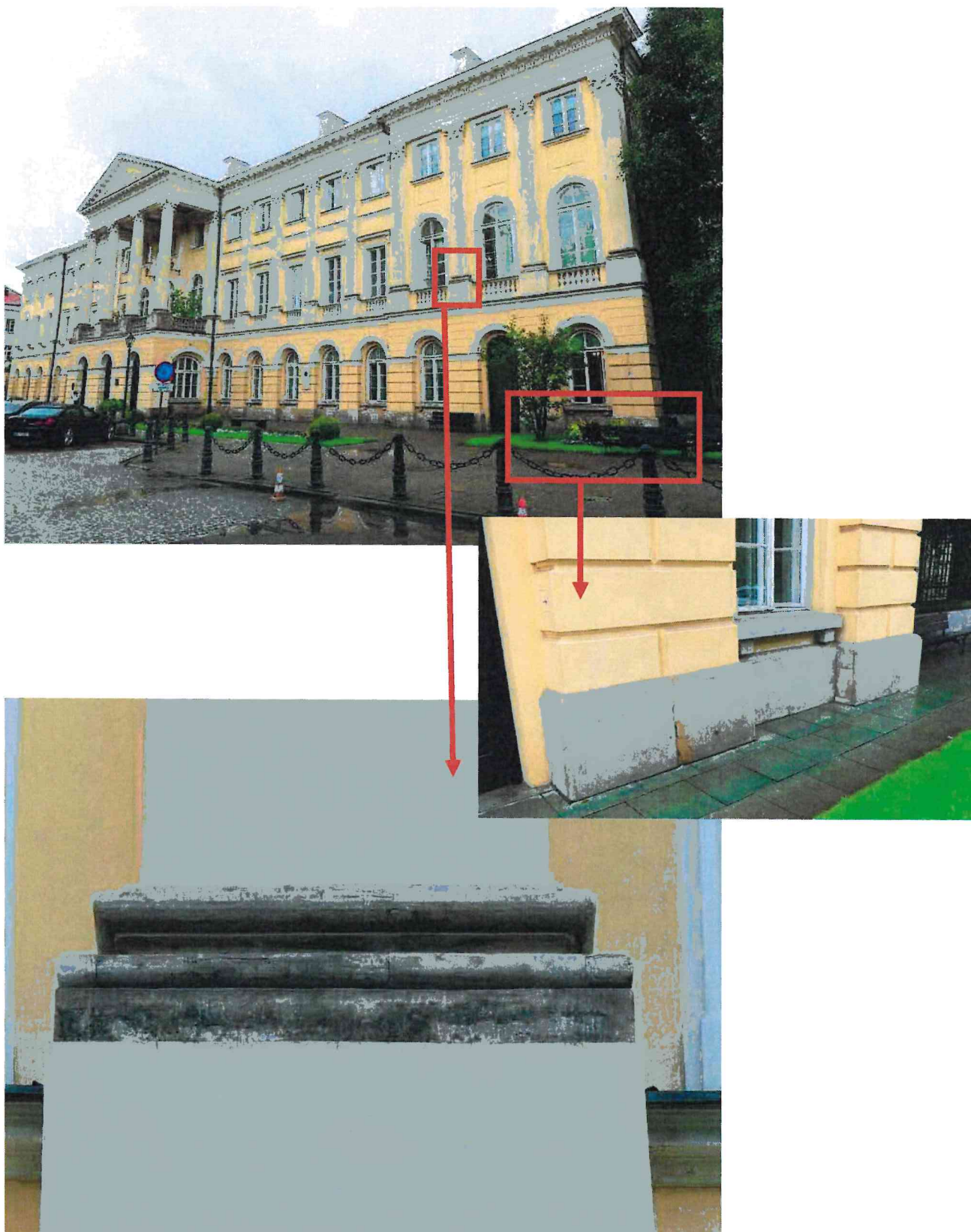
9. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

Pałac Kazimierzowski, elewacja ogrodowa, detal, stan lipiec 2021

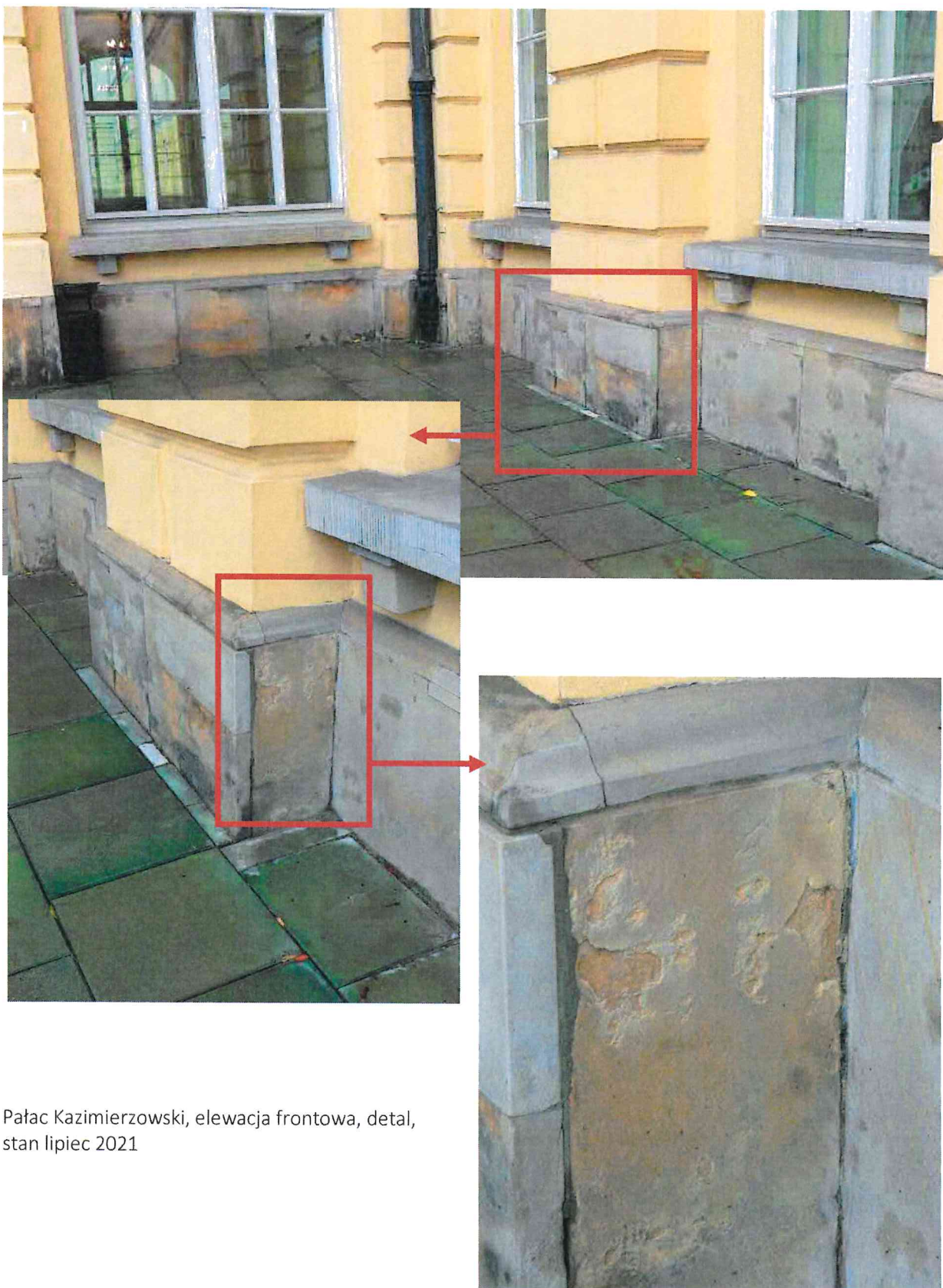
Pałac Kazimierzowski, elewacja ogrodowa, detal, stan lipiec 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja frontowa, stan lipiec 2021

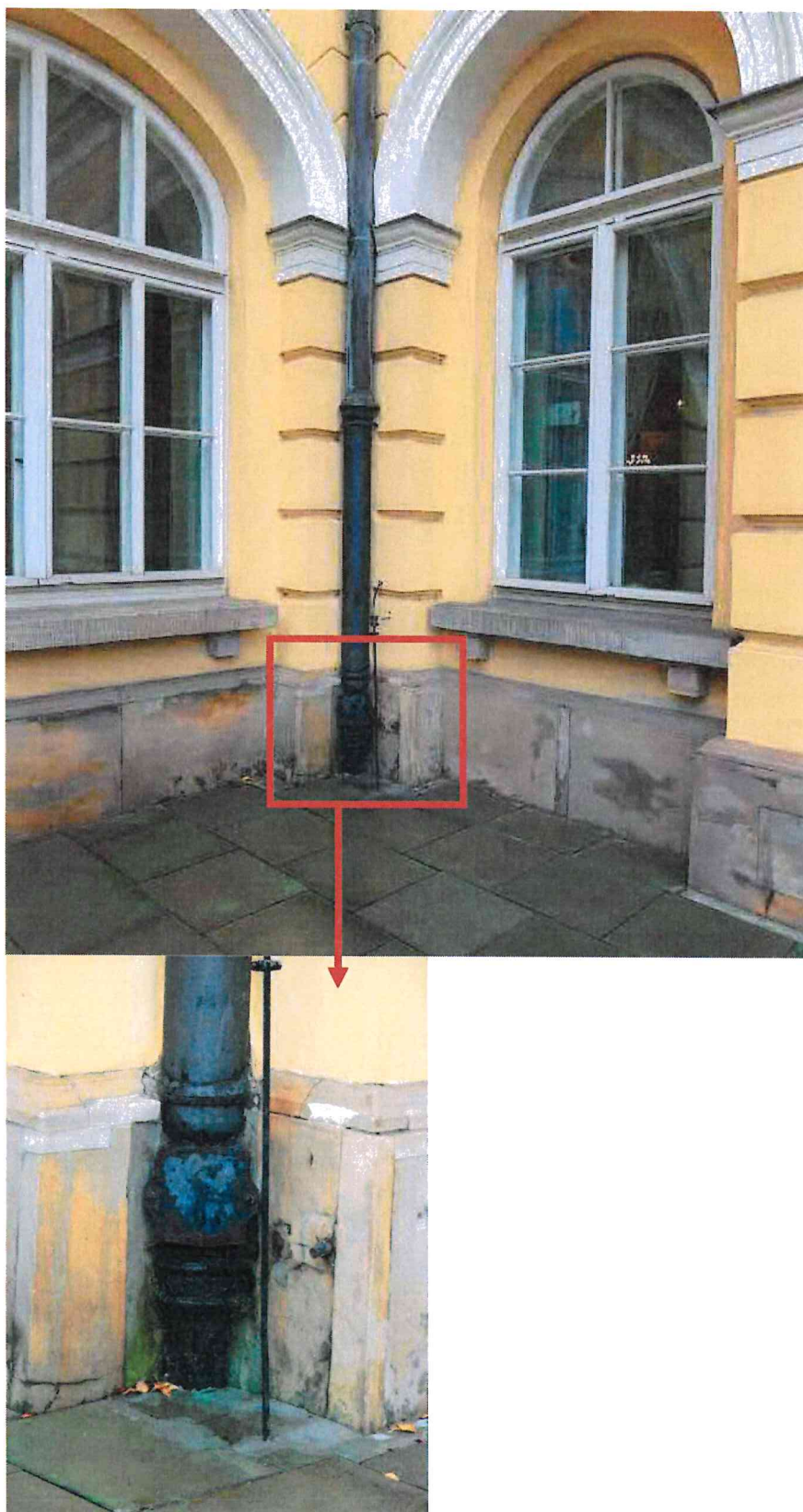
Pałac Kazimierzowski, elewacja frontowa, stan lipiec 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja frontowa, detal,
stan lipiec 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja frontowa, detal, stan lipiec 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja frontowa, detal, stan lipiec 2021

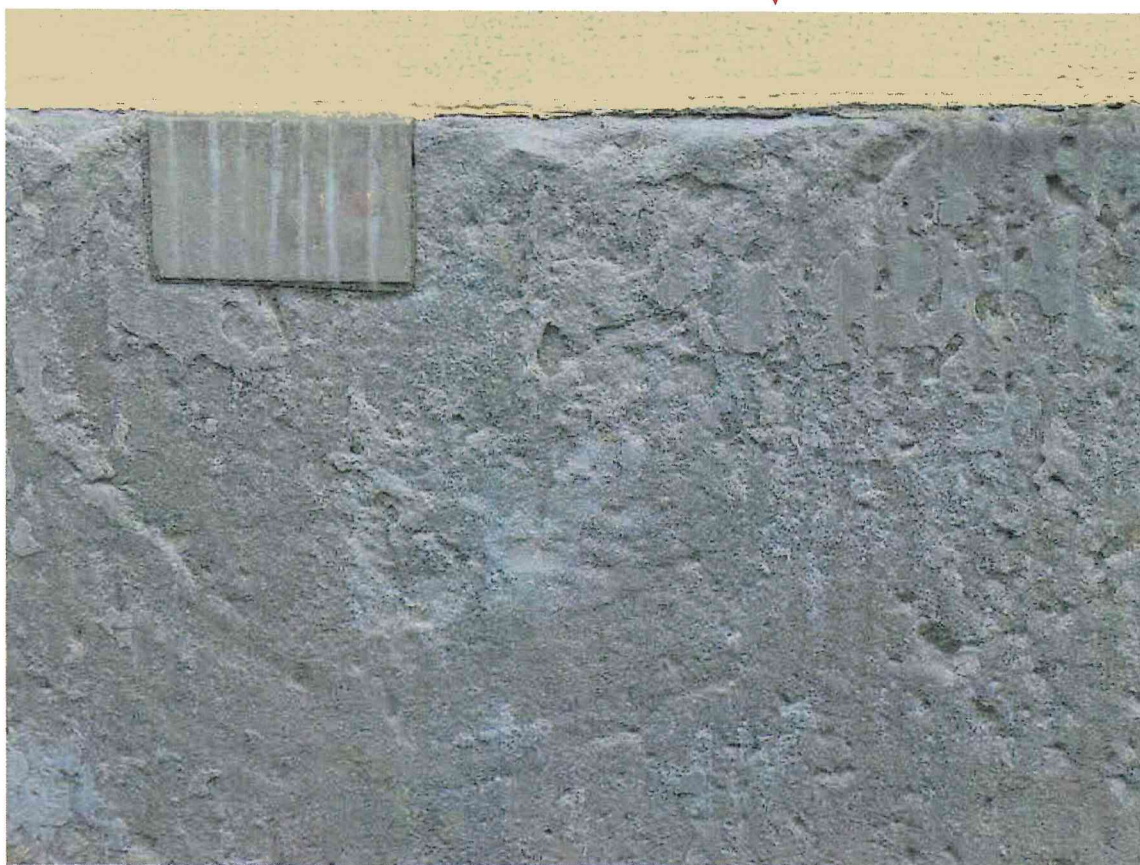
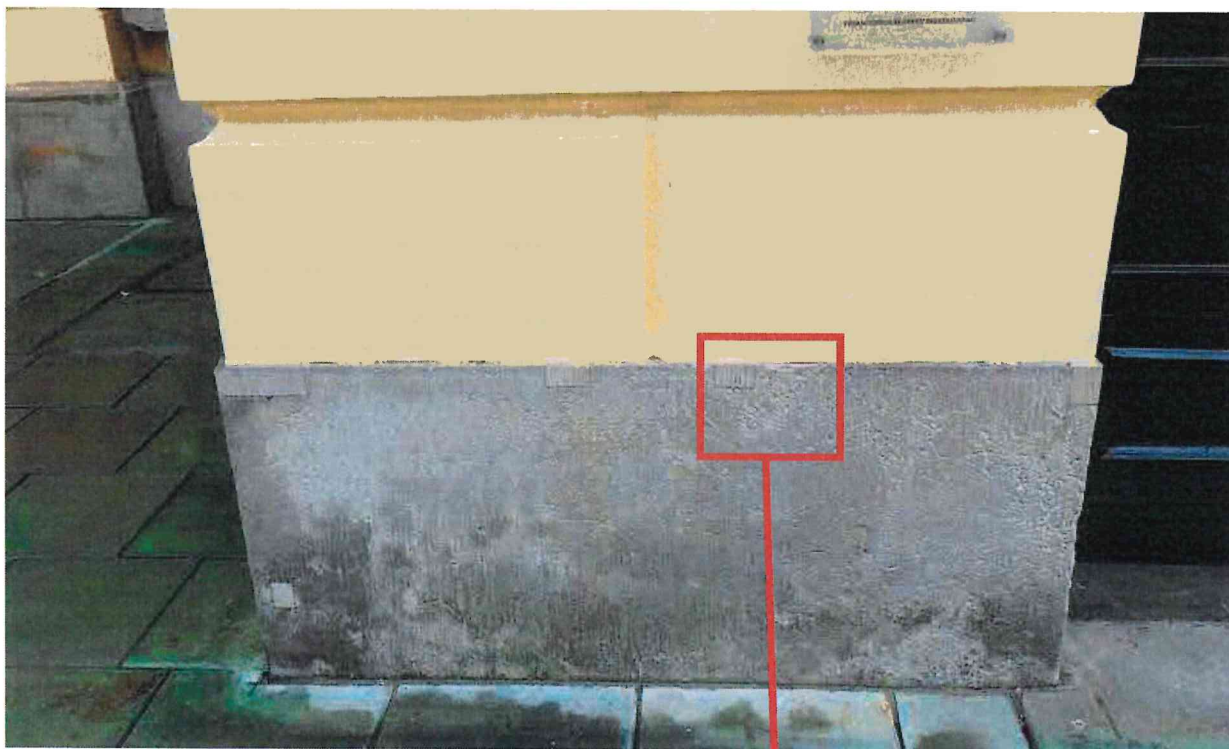
Pałac Kazimierzowski, elewacja frontowa, detal, stan lipiec 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja frontowa, detal, stan lipiec 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja frontowa, detal, stan lipiec 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja frontowa, detal, stan lipiec 2021

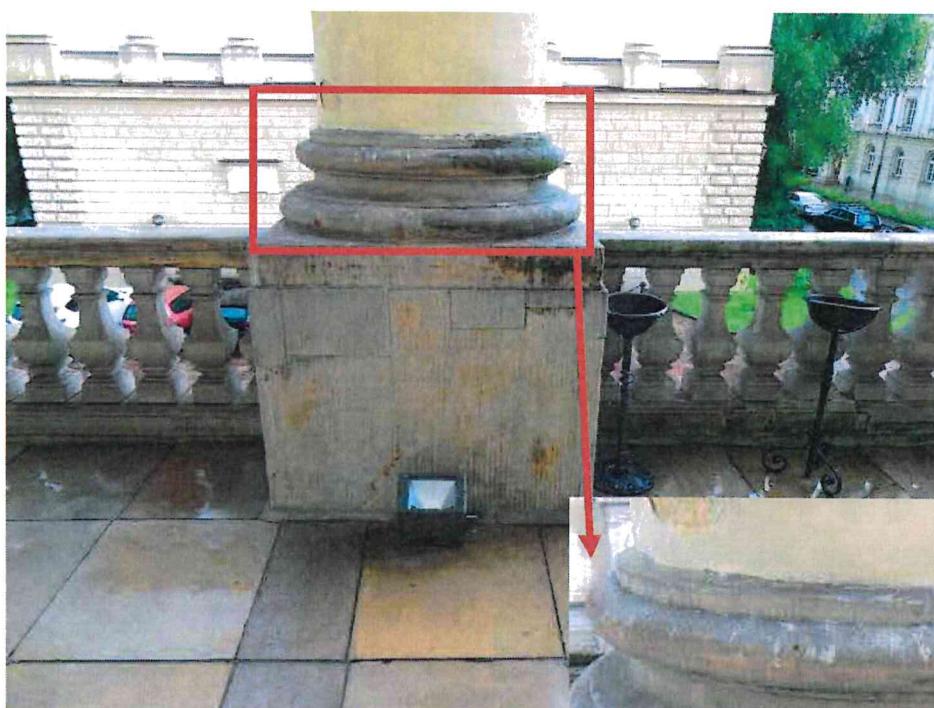
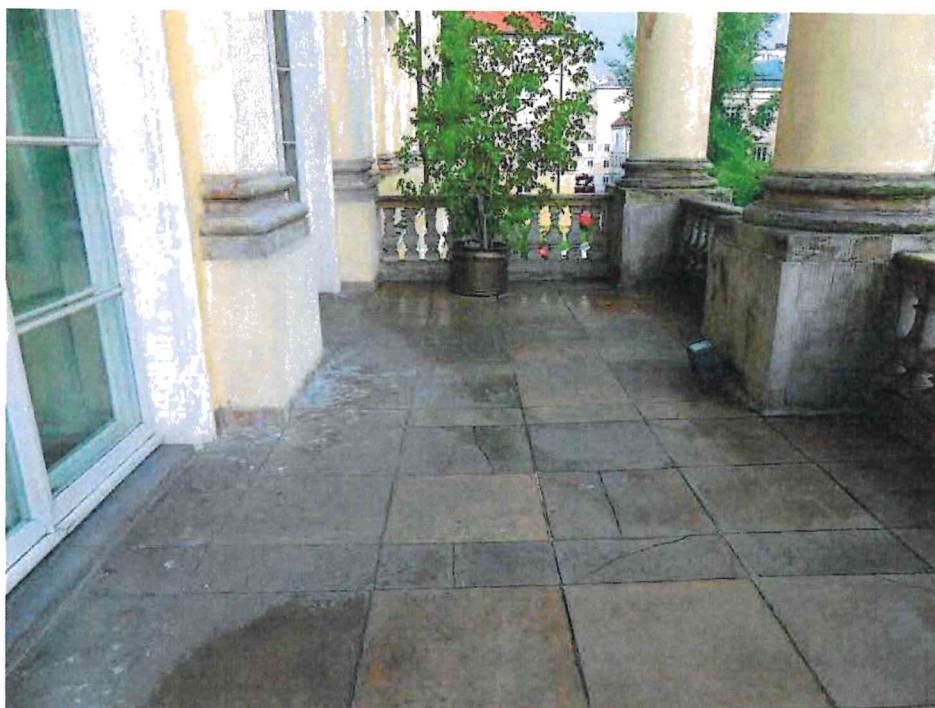
Pałac Kazimierzowski, elewacja frontowa, stan lipiec 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja frontowa, detal, stan lipiec 2021

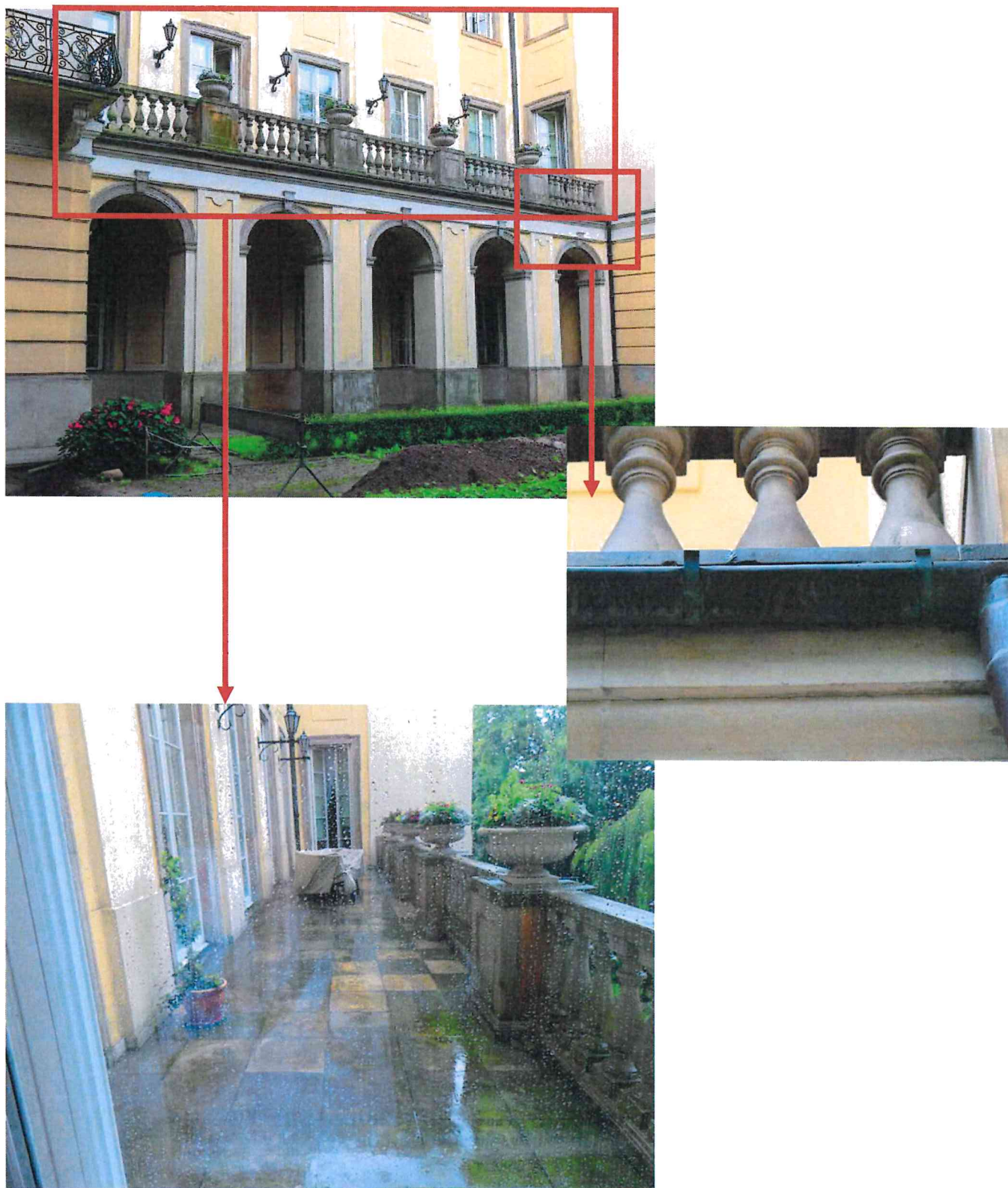
Pałac Kazimierzowski, elewacja frontowa, stan lipiec 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja frontowa,
detal, stan lipiec 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja boczna, północna, stan sierpień 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja ogrodowa, stan lipiec 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja ogrodowa, detal, stan lipiec 2021

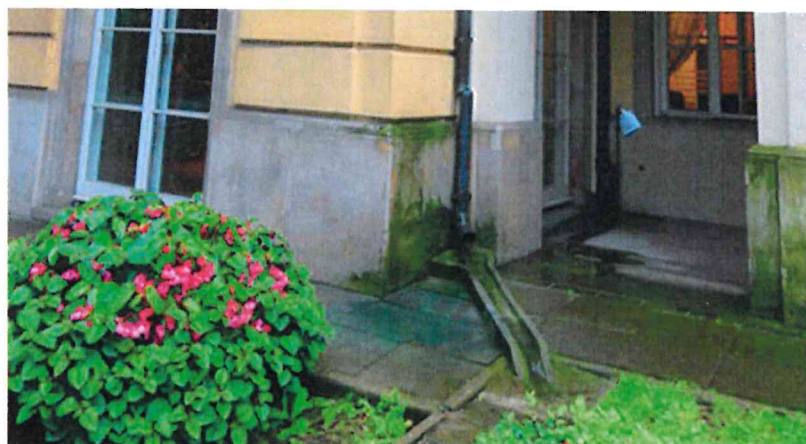
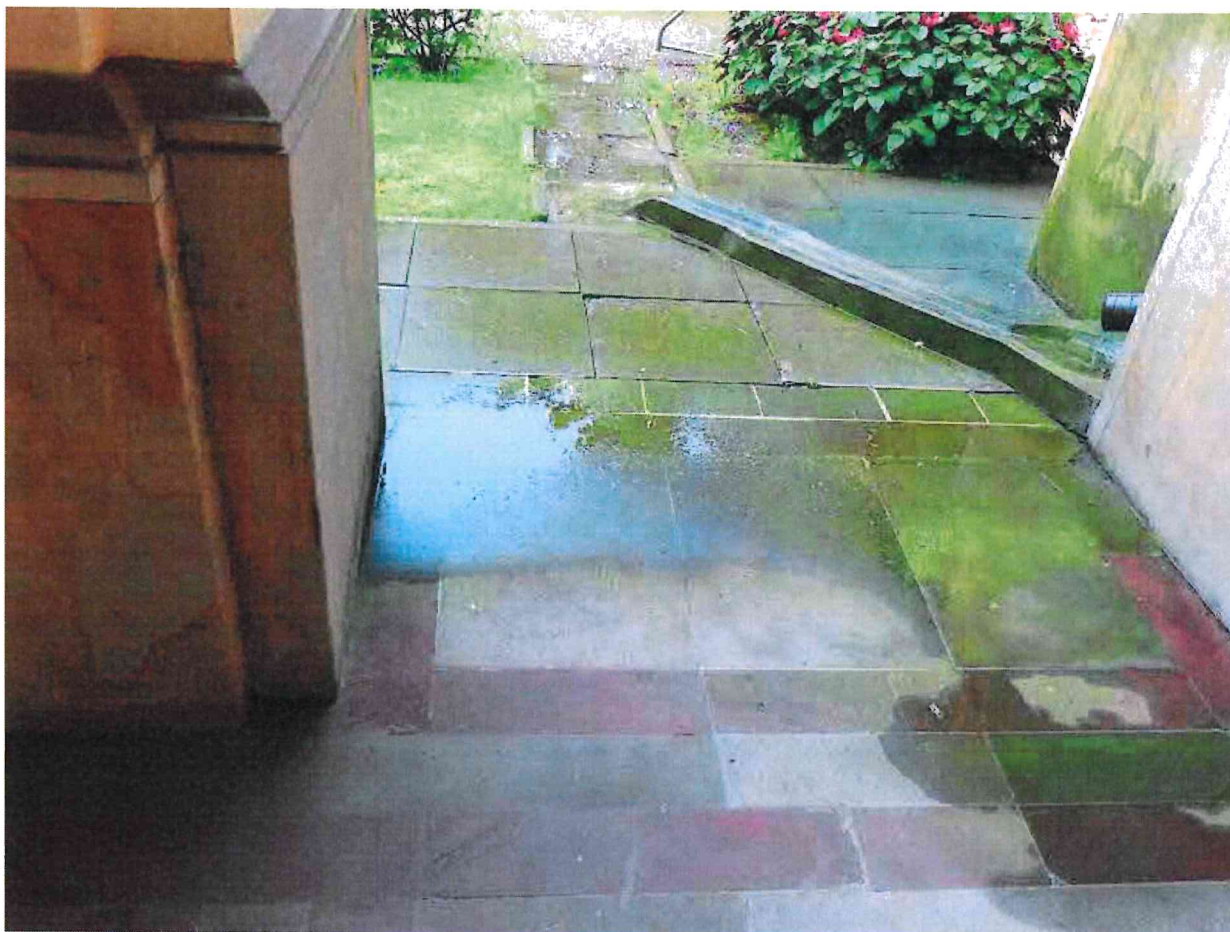
Pałac Kazimierzowski, elewacja ogrodowa, detal, stan lipiec 2021

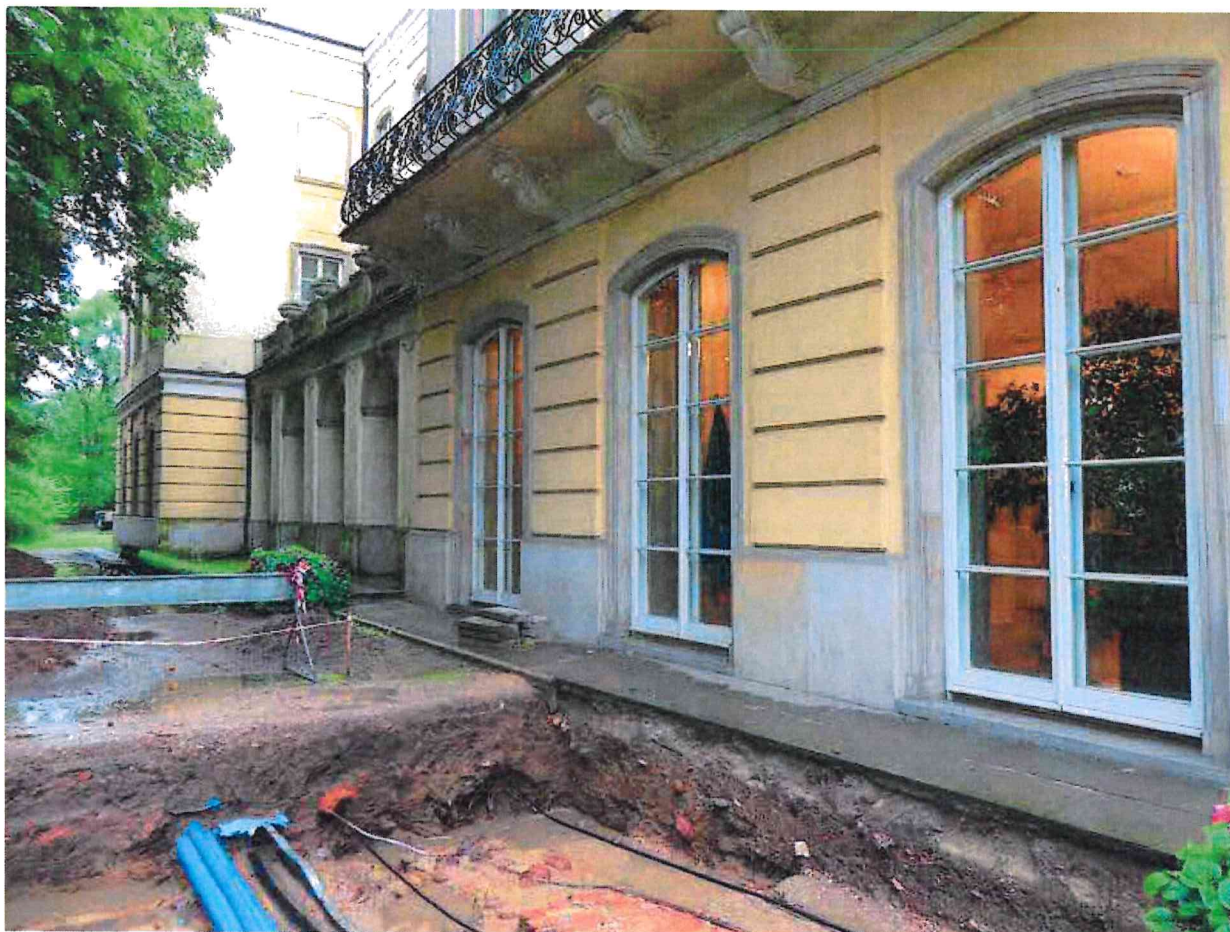
Pałac Kazimierzowski, elewacja ogrodowa, detal, stan lipiec 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja ogrodowa, detal, stan lipiec 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja ogrodowa, detal, stan sierpień 2021

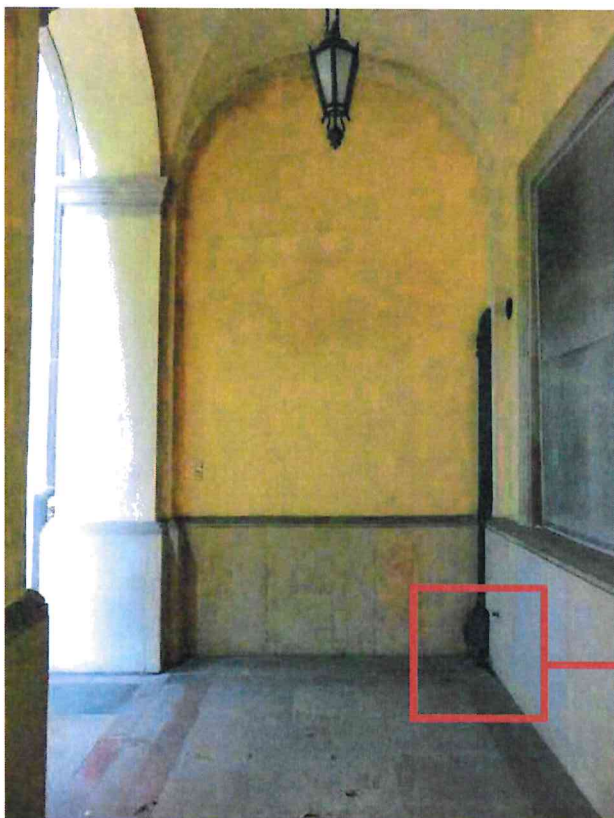
Pałac Kazimierzowski, elewacja ogrodowa, fragment, stan sierpień 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja ogrodowa, stan sierpień 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja ogrodowa, detal, stan lipiec 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja ogrodowa, stan lipiec 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja ogrodowa i południowa, stan sierpień 2021

Pałac Kazimierzowski, elewacja południowa, stan sierpień 2021